

SZERKESZTŐ
SZOKLY VIKTOR.
(Dohányutca 1. szám.)

Megjelenik minden csütörtökön, sokféle képpel ellátva.
Előfizetési ár: Egész évre 6 frt; félévre 3 frt; negyedévre 1.50 kr.
Előfizetheti minden postahiva alnál és könyvárusnál.
Hirdetések díja: 1 hasábos petit sor 7 uj kr.

KIADÓ-TULAJDONOS
AZ „ATHENAEUM,”
(Barátoktere 7. szám.)

H i r d e t é s e k.

Az „ATHENAEUM” könyvkiadó-hivatalában

(Pesten, barátok-tere 7. sz. a.) előfizethetni:

SZEGEDI BŰNKRÓNIKA

című, füzetekben megjelenő munkára, mely eredeti képekkel és rajzokkal, hiteles törvénytárszéki okmányokkal és tárgyalási kivonatokkal, hű leírásokkal és nyomatékos cikkekkel legközelebb jelent meg.

A „Szegedi bűnkrónika” három ives negyed-rét-füzetekben fog megjelenni, időhöz nem kötve, de gyorsan egymásután. — Minden füzetben legalább is két kép lesz. — Tíz füzet képez egy folyamot.

A „Szegedi bűnkrónika” előfizetési ára: egyes füzetre 40 kr., egész folyamra, vagy is 960 hasábra terjedő, és körülbelül 20 képpel ellátott tíz füzetre együtt 4 frt.

Vidéki előfizetőknek, ha egész folyamot megrendelnek, a „Szegedi bűnkrónika” egyes füzeteti díjmentesen küldetnek meg. Egyes füzetek előfizetői azonban 10—10 krt mellékeljenek posta- és kezelési díjúl. Gyűjtők minden tíz példány után egy tiszteletpéldányt kapnak.

Ugyanott megjelent és minden hiteles könyvárusnál kapható:

Az ember tragoediája.

Irta Madách Imre.
Harmadik kiadás. Ára 2 frt.

Lázár Kálmán gr.:

A lé g u r a i.

Képek a madárvilágból. 6 gyönyörű nagy képpel.
Diszkötésben 5 frt 50 kr.

JÓ K A I M Ó R

„A köszívü ember fiai.”

Regény hat kötetben. — Ára 6 frt.

„Virradóra.”

Ujabb novellák. — Ára 4 frt.

Cikkek: „Biazini Domokos.“ *Egy iparostól.* — „Hazafeléd.“ *Xántus Jánostól.* — „Calobozo átadása.“ (Beszély.) *Gerstäcker Frigyesstől.* — „A mostani háboru ürügye.“ (Hohenzollern-Sigmaringen Lipót herceg.) — „Erdélyi képek.“ XLVI. Regényes utazás Hátszegvidéken. (Vége.) *Nemes Ödöntől.* — „A testgyakorlatok az ó-korban.“ *Petheő Dénestől.* — „Egy hét története.“ *Vadnay Károlytól.*

Képek: Biazini Domokos. — A rajah lakása Sarakban. (Xántus utazásához. Saját rajza.) — Dájek fejbáz. (Xántus utazásához. Saját rajza.) — Dájek nők. (Xántus utazásához.) — Hohenzollern-Sigmaringen Lipót herceg.

A „Hazánk s Külföld“ előfizetési föltételei:

Egész évre 6 frt, félévre 3 frt, negyedévre 1 frt 50 kr. Minden egész éves előfizető, ha csak évnegyedenként is fizet elő, 30 kr. csomagolási díj beküldése mellett megkapja „**Bem tábornok diadala**“ című, színes nyomásu nagy műlapunkat; új előfizetők azon előnyben részesülnek, hogy „**Dobozi**“, „**Zrinyi**“, „**Frangepán**“, „**Hunyady László bucsuja**“, „**Huszár-bravúr**“ és „**Guyon tábornok N.-Szombatnál**“ című nagy műlapjainkat 1—1 frt 30 kr. csomagolási díj beküldése mellett kaphatják meg. Az előfizetési pénzek és postai utalványok a „**Hazánk s Külföld**“ kiadó-hivatalának, barátok-tere 7. szám, címzendők.

A „*Hazánk s Külföld*“ kiadó-hivatala.

Ujdonságok.

* (*Művészeti ösztöndíjak.*) A közoktatási tárca 1870-diki költségvetésébe művészeti célokra fölvetett 18,000 forint rovására a közoktatási miniszter következő összegeket engedélyezett: Engel Józsefnek „Pázmán Péter“ márvány mellszobrára 800 frtot; Izsó Miklós Zrinyi Miklós szobrára maradványként 795 frtot; továbbá „Zrinyi Ilona“ és „II. Rákóczi Ferenc“ márvány mellszobrára egyenkint 1200 forintot, egészben tehát 3195 forintot; Than Mór és Lotz Károlynak a muzeum lépcsőházának freskofestményenyl leendő kidíszítésére 1870—71-dik évi illetményül 3600 frtot; továbbá a lépcsőház építési díszítésére vonatkozó terveikert az illető rajzolóknak 200 frtot, egészben tehát 3800 frtot; Ligeti Antalnak „Vajda-Hunyad vára és környéke“ tájképének megfestéséért tiszteletdíj 1200 frtot; Haan Antal festésének „Rafael fulignói Madonnája“ másolatának elkészítéseért tiszteletdíj 1400 forintot; Schikedanz Albert építésznek, Aradi Zsigmond szobrának, Dósa Géza festésének, Mészöly Géza tájfestőnek, Richter Zsigmond genrefestőnek, Morelli Gusztáv fametszőnek, Gobbi Henrik zenésnek további kiképeztetésükre ösztöndíj egyenkint 500 forintot, tehát összesen 3500 forintot; Keleti Gusztávnak a külföldi művészeti akadémiák tanulmányozása végett tett utazási költségének pótlásául 600 forintot; Bartalus István zeneirónak a magyar régi zenemaradványok további kutatására 500 forintot; Pataky Imre szobrásznak, Kern Armin arcképfestőnek és Susztek Dániel genrefestőnek, további kiképeztetésükre, egyenkint 400 forintot, tehát összesen 1200 forintot; Mezey József világtalan festésnek segélyül 300 forintot. Ezenkívül föntartott 200 db. arany a nemzeti történelem nagyobb jelentőségű eseményeinek megörökítése végett készítenő festmények vázlatainak díjazására, és 2000 frt részletfizetésül a netán megrendelendő képre,

mi mellett megjegyeztetik, hogy a föntebbi tiszteletdíjakból mintegy 2500 forintot majd csak 1871-ben fognak kifizetni. Egyuttal utalványozott a közoktatási miniszter a budai ének- és zenekadémiának 800 forintot, a községi népiskolák föllállítására és segélyezésére kirendelt javadalmazás rovására; Gyulay Lászlót, Sárdy Istvánt és Paál Lászlót pedig rajztanárjelölteknek nevezte ki, a tanárjelöltek utazási ösztöndíjaira megszavazott állami javadalmazás terhére, melyből nekik 3 évre egyenkint 600 frt évi ösztöndíjt engedélyezett.

* (*A kultuszminiszterium*) által kitzított pályázatra beérkezett történelmi festmények bíráló bizottságát a miniszter ut a következőleg alakította össze: Elnök: gróf Waldstein-Wartenberg János, alelnök: Pulszky Ferenc, pályabírák: Fuchs Rudolf pesti polgár, Greguss Ágost, Horváth Mihály püspök, Keleti Gusztáv akad. festész, Kratzmann Gusztáv akad. festész.

* (*A képzőművészeti társulat*) helyiségében most a magánosok tulajdonait képező régi képek s a sorsolásra megvásárolt festmények vannak kiállítva. A chinai, siami és japáni tárgyak már nem láthatók, s újabb kiállítás nem is lesz közelébb. A sorsolásra már szétküldte a társulat jegyeit, s föl hívjuk erre a nagy közönség figyelmét, mely most a harci zaj közt könnyen mellőzi a művészeti mozgalmakat, és sokan elfelejtik ama hazai érdekeket, melyek folytonos érdekeltséget és gyámolítást igényelnek, és nem egyesek érdekei, hanem általánosak. A képzőművészeti társulat semmi más gyámolításban nem részesül, csak abban, melyet a közönség részvéte nyújt. Az évenkénti sorsolások egyik legjelentékenyebb forrását képezik, s annak jövedelme nem egyesek javát mozdtja elő, hanem a művészeti élt: gyámolítani és fejleszteni a magyar festészetet. Az ősszeg legnagyobb részén műbeesü festményeket vásárol,

HAZÁNK S A KÜLFÖLD.

Ismeretterjesztő, szépirodalmi és társaséleti illusztrált hetilap.

33. szám.

Pest, 1870. Augusztus 18.

VI. évfolyam.

Biazini Domokos.

Magyarország, s főleg Erdély társadalmának legfőbb szükséglete egy erőteljes, értelemre, munkára és vagyonra nézve jelentős polgári osztály alakulása, mely a mai napság nagyrészen tönk-rejtoított születési arisztokracia által vezetett, jobban: félvezetett közügyeinket kezébe vevén, a közérdekbe vágó kérdéseket a nemzet zöme érdekének és kívánalmainak megfelelő módon oldja meg. Nagy hátránya hazánknak, hogy nemzetünk arisztokratikus előítéletei, a forradalmi törvényhozás által megfogyasztott, de meg nem tört „kari és rendi“ szociális fölfogás, s az egészséges, s így csakis demokrat alapon alakulható társalom igényei iránt — bár egyrészt nem önhibánkból — mutatkozó érzékhány mainapság meggátálják az angol city s a francia tiérs étatnak megfelelő osztály alakulását. Annál nagyobb dísz, érdem s elismerés

illeti az egycseket, kik közvéleményünk szűk látókörén felülemelkedve, az egyetemes elfogultság által uton utfélén törekvéseik elé gördített akadályokat diadalmasan leküzdve, tetterővel s azon nemes ambícióval futják a maguk elé szabott polgári pályát, hogy hontársaikat az igaz út követésére buzdítsák, s előőrsei legyenek azon osztálynak, mely a társadalmi egyén beesét a

közérdek körül aratott érdemek súlya szerint latolja.

Egy ily derék férfi arcképét veszik ma, e pár sor keretében a „Hazánk“-nak, a polgári érdek egyik közlönyének olvasói. Most, midőn a nagyváradi kolozsvári vasútvonal megnyitása e napok kérdése, a legalkalmasab az idő Biazini Domokos bemutatására, azon férfinak, ki éveken át csak-

nem egyedül közvetíté Erdély szívét: Kolozsvárt a „kis haza“ más kereskedelmi gőcpontjaival, s a Királyhágón túl eső Magyarország közlekedését Magyarország fővárosa: Puda-Pest-tel.

Biazini Domokos 1821-ben jun. 13-dikán Kolozsvárt pillantá meg a napvilágot. Atyja: levenfeldi Biazini Cajetán, Erdélynek az időben hírneves vívómestere, anyja, a szégyenek nemeslelkű pártfogója, egy székely születésű, kiváló műveltségű

Biazini Domokos.

űrnő volt, ki a latin klassikusokat ép oly könnyen olvasá, mint a művelt Európa nyugoti nemzeteinek irodalmát. A tehetséges gyermek anyjától nyerte jótékony kedületét, korán képzett nyelvismeretét, s atyjától első nevelésének irányát.

Csoda-e, ha a vivás által ambicionált atya, tehetséges fiát saját pályájára szánta, s ha vágyainak non plus ultrája az volt, hogy nevének örököse

mesterségének folytatója, s e téren a Biazini hírnév fentartója legyen?! E téren nagy előszeretettel képezte fiát, ki hétéves korában a vitor kezeletében már teljesen jártas, s atyja terme látogatóinak ép ez okból kegyelt kedvence lön. A tehetséges gyermek ambícióját azonban a vivás egymaga nem elégíté ki. A reformátusok kolozsvári tanodájában a gymnázialis osztályokat 15 éves korában kitünő sikerrel elvégezve, szakiskolába vágott, s így vitte fel őt 1836-ban a atyja Bibilanco Pesten virágzó kereskedelmi iskolájába. A vivómester-atyja azonban gondoskodott arról, hogy fiában a kereskedelmi tárgyak iránti előszeretettel az atyai ambíció tárgyát, a vivási mesterséget, ki ne ölje. E végből Chapon Lajoshoz, a palatialis vivómesterhez szállásolá, kinek terme a központban lakó arisztokráciának s magának István főhercegnek kedvence helye volt. Az apa büszke volt fiára, vivási bravourjával a főváros lovagjainak s magának a vele előszeretettel próbálkozó főhercegnek bámulata tárgya lett, s 17 éves korában fényes közönség előtt tevő le a vivási nagypróbát.

E próba után csakhamar egészen a gyakorlati élet terére vonta előszeretete. 1841-ban Kovács Karolinával, e hozzá méltó derék nővel kelvén egybe, lakását áttette Erdélybe, melynek elhanyagolt közlekedését felemelni lett főtörékvése. Csakhamar sokat tett célja felé; Erdélyt nagy kiterjedést öltő gyorskoesi-vállalatával behálózta, ronda koresmák helyére díszes szállodákat emelt, s csakhamar utazottá tette Erdélynek azelőtt gyéren látogatott utvonalaát is. Az ő műve a 1841-ben megnyílt nagy-szeben-kolozsvári, a 1843-ban s 44-ben megnyílt nagy-szeben-brassói és kolozsvár-marosvásárhelyi gyorskésér-vállalat, az Erdélyben aaddig nem ismert eleganciával kiállított nagyenyedi, tordai sat. szállodák.

Erdélyt gyorsan emelő esendes munkájától őt is elszólitá az 48-diki zajos korszak polgári kötelme Polgártársainak bizalma az unióbizottság tagjaként Pestre küldé, hol egyik legtűzesb szószólója volt a Magyarországgal feltelesen egyesülésnek. Majd Erdélybe térvén, buzgó szállítója lön a magyar hadseregnek, leleményes, gyors közvetítője az erdélyi kir. biztos és a központi kormány levél- és pénzküldeményeinek. Ügessége, melylyel a német táborok között a magyar kormány küldeményeit átsempeszgeté, csakhamar bizalmas emberév tette b. Vay kormánybiztosnak, s később Kossuthnak. Biazini nem is volt e bizalomra érdemtelen. Urbán bevonulásakor első gondja volt Kolozsvárról az adópénztárral s a

magányadakozásokból gyűlt nagybecsű ezüstneművel a magyar kormánybiztos után sietni, s azt b. Vaynak kézbesíteni, s a csusai tábor megakadt élelmészésén segíteni. Erdélyből Pestre került, mint kabinetfutára Kossuthnak, ki a Verbászra, Péterváradra, Lipótvárra, s Erdélybe Bemhez stb. küldött legfontosb leveleinek kézbesítésével őt bízta meg.

Tán feles említnünk, hogy a magyar ügynek tett szolgálataai a forradalom lezajlása után, az osztrák részéről üldözést vontak rá is, mint annyira más derékre?

Ez azonban nem törte meg munkacerejét. A legnehezebb napok eltöltés után ismét kedvence foglalkozásának, az erdélyi közlekedés közvetítésének szentelte fáradaalmait. A nagyvárad-kolozsvári gyorskoesi-vállalatot öcesétől, Ferencetől átvevén, csakhamar új életre keltette s gyakran a legnagyobb áldozatokkal tartá fenn, mint ujabban ismét Kolozsvárt közvetíté a Szamos-völgygyel, Erdélynek Széchényi által közlekedési szempontból kiemelt e nagyfontosságú vonalával.

E lapok kerete azonban nem engedí, hogy Biazininak a közügy körül szerzett érdemeit részletesen elősoroljuk. Nincs Kolozsvárt a társalom lendítésére alakult egylet, intézet, melynek alapítói sorában nevével ne találkoznánk. Jótékony adakozásai közmondásosak a szegények közt, kik atyjokként keresik; közreműködése előre biztosított ott, hol közjónak hozandó áldozat igényeltek. Tetemes összeggel járult a kolozsvári színház emeléséhez, az erdélyi nemzeti muzeum alapításához, melynek igazgató tagja, sat. Nem esoda, ha polgártársainak bizalma ennyi érdemet méltányolván, róla sehol sem feledkezett meg, hol e bizalom nyilváníására alkalom nyílék. A város képviselőtestületébe gyakran és ismételve megválaszták, 1854 óta tanácsosa a helybeli ker. és iparkamrának, városi pénzüntézeink minden választmányában helyet foglal, 1855 óta iskolai felügyelő, 1856 óta gondnoka a kath. convictus és semin. vagyonának stb.

Két év előtt a kormány anyját „kibédí“ nemesi előnévvel díszítvén föl, ez uton Biazini is magyar nemesi címhez jutott.

Az ő *nemessége* azonban nem két éves keletű, s a fentebbinél többet érő igaz nemesség, melynek alapja: a polgári érdem, címe: a munka, s kiszolgáltatója: polgártársainak közszeretete, bizalma! Ennek vagyunk tolmácsai a kívánság kifejezésével: Hogy az isten Erdély e derék polgárát sokáig éltesse!

Egy iparos.

„Haza felé!“*)

V.

Sarawak (Borneo), január 29. 1870.

Hogy a való, néha csodálatosabb a fictionál, Sarawak története tanusítja. Ilyesmi megtörténhetett, a mint valóban meg is történt, az elmúlt lovagkor századaiban, de hogy a XIX. század kellő közepén egy magányzó néhány eselédje segítségével a világ egyik legharciasabb népét meghódítsa, s azon nép roppant kiterjedésű országában egyedül belföldi segélylyel évtizedekig háborut viseljen, s végre családja számára — a diplomacia által elismert — dynastiát alapítson, ez kétségkűl a csodák soraiba helyezendő.

Hősünk — Brooke Jakab — 1803-ban született Angliában, katonai nevelést nyert, s már 18 éves korában a kelet indiai társaság hadseregében tisztt volt, azonban 1836-ban vagy 60 ezer font sterlinget örökölvén, akkor már kapitányi állásáról leköszönt, egy 20 válogatott legénnyel és bőséges fegyverzettel ellátott yacht-ot szerelt föl, s 1838 ik év elején elhagyta vele Angliát kalandos útjára; a cél előtte nem volt bizonyos országhoz kötve, s azért Singaporéba érkezett, körültekintendő, „hová keljen mennie.“ — Itt megtudta, hogy a brunü szultán helytartója Sarawak tartományban magát független rajahvá tette, azonban főntartani állását nem tudja a szultán ellenében. Brooke utra kelt, s Sarawak város előtt horgonyt vetett. A rajah igen szívesen fogadta, és segélyt kérte a szultán el en, mit Brooke tüstént megajánlt, azon föltétel alatt, hogy ha a rajah függetlensége biztosítottatik, egy bizonyos terület Brookénak átengedtéssék, s mint társ-kormányzó vétecsék be. Brooke jó ügyi és egyéb fegyverei nemsokára meggyőzték a szultánt, hogy ellene küzdeni haszontalan, s hozzá még az akkoriban ittlevő angol hajóhad pressiója alatt lévén, elismerte Hasseyn rajah függetlenségét; s szintén beleegyezett, hogy Brooke az egész terület birtokába jusson, mely a Sarawak és Sadong folyók közt fekszik, s körülbelöl 200 geogr. □ m. f.

A közös uralkodás előreláthatólag nem a legjobb egyetértésben folyt, s nem is tartott sokáig, mert már 1841-ben Brooke kényszerítette Hasseyn rajah-t lemondásra, ki egy kikötött évi kogydíj mellett szept. 24 én 1841-ben lemondott, s minden jogát okmányban átruházta Brooke Jakabra.

Hasseyn aztán a szultánhoz sietett panaszkodni,

de segély helyett egész családjával lekoncoltatott, s minden vagyona elkoboztatott.

Brooke ekként egy ország birtokába jutott, mely terjedeleme sok királyságnál nagyobb, de termékenyebb föld alig létezik az egész világon. Nemsokára Amerika és Anglia, utóbb Olaszország, és legközelebb az észak-német szövetség is elismerték mint független államot, noha egyik kormány sem állított még föl konzulzságot Sarawakban, minthogy kereskedése ily kiadást még eddigelé nem igazolna.

Noha Brooke Jakab könnyen jutott országa birtokába, nem oly könnyű volt magát benne föntartani. A brunü szultán mindenütt intrigált, s a hollandusok, kik Sarawakra némi jogot tartottak, — szomszédság miatt — minden lázadást titkon segélyeztek, mely Brooke megbuktatására indítottak.

Hogy az olvasó érthesse az itteni viszonyokat, szükséges lesz röviden a lakosokkal megismertetni. Egész Borneo ős lakosai a dájék nemzet, mely felette bátor, harcias, jól termett és csinos nép. A XV-dik század vége felé, a mint a nagy jávai hindu császárság szétbomlott, maláji népek jöttek az országba, a tengerparton, különösen folyók torkolatában megtelepedtek, várakat építettek s a dájék törzseket váraikból beljebb nyomták mindenütt az országba. Utóbb kínaiak is nagy számban érkeztek, s jelenleg az összes lakosság körülbelöl fele dájék, $\frac{2}{10}$ része maláji, és $\frac{3}{10}$ része kínai. A dájék nemzet megmaradt ős eredeti szokásaiban, fő foglalkozása a hadviselés, erdei gyümölcsön és halon élnek, s csak kevés rizst termesztenek. Egyik ősi szokása, miként a háboruban elejtett ellenség feje levágotatik, szőröstől-bőröstől megfüstöltetik, s aztán napokig tartó dinom-dánom és ünnepelesség mellett, a minden faluban létező úgynevezett „fejházban“ felfüggesztetik. Ezen fejház Borneóban a dájék nép közt templomok helyét foglalja el, magas domszerű épület 2, sőt 3 öles lábakon, s a község rendkívül feltékeny és büszke rá. Éjjel-nappal fegyveres őr van mellette, s ellenség közeledtével a legelső teendő a fejeket kosarakba összekapkolni, s láb elől biztos helyre szállítani. Magas és kedves vendégek mindig a fejházban fogadtatnak el, s ott készítették szá. mukra ágy is. Eleintén csak ellenség feje vágatott le, azonban a szokás utóbb elfajult, s fejjavadászatok indultak le a folyókról, s a hol csak jehetett, különösen a maláji halászok közt, nagy pusztítást tettek, úgy hogy gyakran 50, sőt több

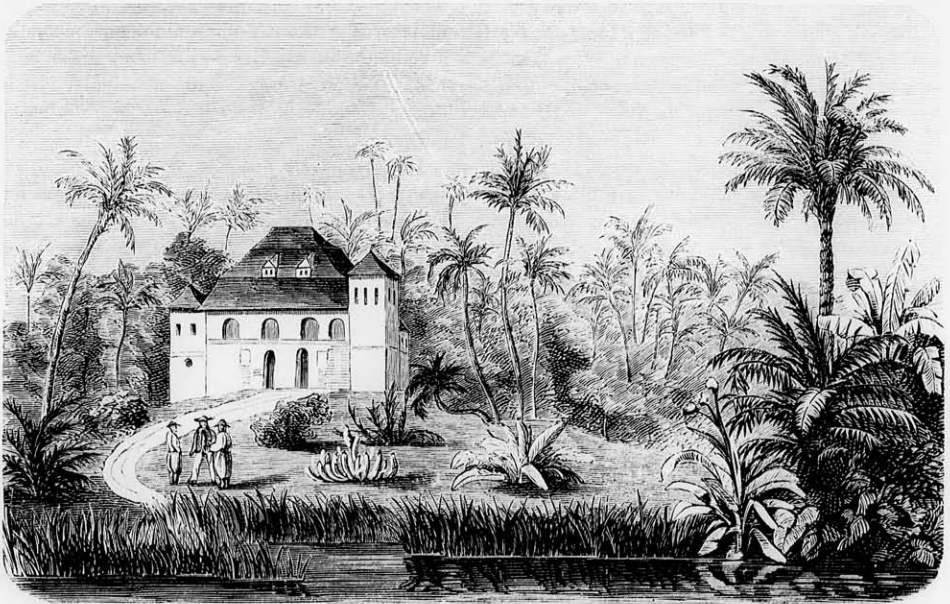
*) Az utolsó cikket lásd az idei 12-dik számban.

füstölt fejet vitt haza egyetlen egy ily expedició. Ezt Brooke nem tűrhette, s mindenütt, s hová csak hatalma terjedt, betiltotta, s a refractáriusokat, a mikor csak lehetett, kivégeztette. Ily kemény rendszabály sokszor forradalomra vezette a dájek nép egy vagy más törzsét, s ilyenkor a rajah mindig a maláji népet használta a lázadás elnyomására, megengedvén nekik, hogy annyi dájek leányt vihetnek rabszolgaságba, mint hadi-zsákmányt, a mennyit összefogdoshatnak a háboru alatt.

A maláji népség kereskedés, halászat és mezőgazdászattal foglalatoskodik megtelepedése óta a partokon s Mahomed vallását követvén, de őket

A *khinaiak* üzérkedéssel és bányászattal vannak elfoglalva; a rajah bizonyos taxát fizetett velük bányászkodásért úgy, mint a kereskedési jogért, s ily rendszabály életbeléptekor rendszeren a khinaiak fegyverhez fogtak; de örökösen esalván a maláji népet úgy, mint a dájekeket, mindkettő ellensége a khinainak, s a rajah ily kombinált erővel mindig leverte őket. A malájiak haza vitték az így lekonceolt khinaiak vagyonát; a dájekek pedig felfüstölték fejeiket.

Ugy hiszem, ezen előadás után az olvasó érti már, hogyan volt képes a rajah az országot magának megtartani. Felhúszította alkalmilag a nemzetiségeket egymás ellen, s mind a nőrablást, mind

A rajah lakása Sarawakban. (Xántus utazásához. Saját rajza.)

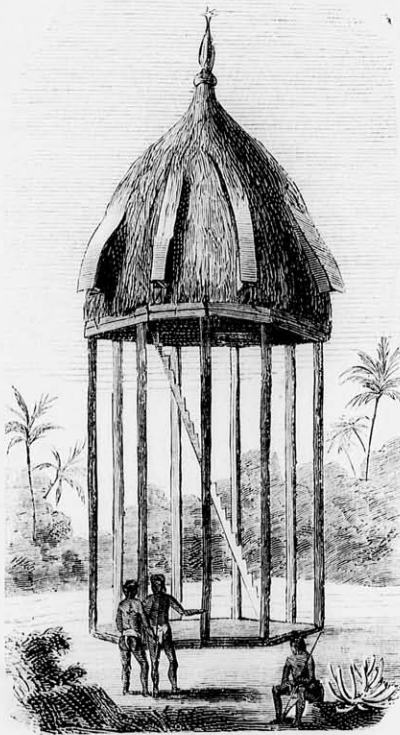
nem igen hozván magukkal, dájek nőekkel keltek egybe. A vagyonosabbak és főrangúak háremjeik alapítására expedíciókat szerveztek, ejjelenként megtámadták a dájek falukat, s minden fiatal nőt magukkal vitték. A rajah ezen szokást is betiltotta, s az így szerzett nőket szabadon bocsáttatta, sőt a nőrablókat keményen megbírságoalta. Ezen rendszabály szintén számos lázadást és összeesküvést idézett elő; s ilyenkor a rajah mindig a dájek harcosokat használta a malájiak megfenyítésére; megengedvén a dájekeknek, hogy annyi maláji fejet füstölthetnek fel hadi-zsákmányképen, a mennyit csak összefogdoshatnak a hadviselés alatt.

pedig a fejfüstölést a regáliák közé sorozta s úgy szabályozta, hogy csak az ő engedélye mellett lehet ezen szenvedélyeket gyakorolni és élvezni.

Brooke Jakab 27 éves uralkodása valóban nem is volt egyéb örökös hadviselésnél, hol egyik, hol másik nemzetiség ellen, s egész vagyona már uralkodása első éveiben elfogyott hadiszerekre. Ekkor alakult szerencséjére a még máig is létező *Borneo Company* Londonban, s a rajah ezen társaságnak adta bérbe 40 évre, évenként fizetendő 4000 font sterling mellett, birodalmában létező minden ismeretes vagy ezután fölfedezendő érbányászatát. Ezen összeg volt mindez ideig a főjövedelem, noha a rajah, a hová csak hatalma fért és keze ért,

fejadót, üzletadót és aranyosás-adót is szedett, mely címek alatt egymásra szintén 4000 font jött be évenként. *)

A rajah már kezdetben minden rokonát kihozatta Angliából, s magának sem gyermeke, sem neje nem lévén, olyaténkép alapította meg a trónöröklést, miként rokonai közül egy sem záratott ki, de mindegyiknek reménysege lehetett, bizonyos eshetőség beálltával a rajah trónjára juthatni. Így a rokonok valóban életük feláldozásával védték a rajah országát. Minden folyón nagy tapintattal egy-egy várdát építtetett, s ellenkező nemzetiségű őrség helyezettett belé egy-egy rokon parancsnoksága alatt. Ezen várdák közül sok meglepett, vagy éppen nyíltan meg is támadtattott s egész őrsége gyakran leköncoltatott. Így a rokonok, egyik a másik után életével áldozott, míg végre ez előtt 3 évvel maga a rajah is testben lélekben megtörődve, meghalt, egyedül 3 rokonnal hagyva a sok közül maga után; kik közül uno-kaöcsese: *Brooke Károly* lépett a rajahságra mint utóda, egy másik unokaöcs: *Crookshank Arthur* a kormány, feje s egy harmadik a keleti tartományok kormányzója. A többi európaiakból álló személyzet a kormány szolgálatában mind vidéki, s egyedül fizetéscért szolgál s addig lesz hű, míg őket a rajah jól fizeti. Ezek száma azonban nem nagy. Az

Dajek fejláz. (Xántus utazásához. Sajatírajza.)

egész roppant kiterjedésű országban van 5 európai vár- és tartomány-parancsnok; azontul Sarawak városban, a kormány székhelyén *Crookshank* uron kívül egy postamester, egy gazdasági tisz, egy pénztárnok, egy rendőrtiszt és két írnök. Ezen 13 európai ember feladata: fékértartani az egész birodalmat s a rajah akaratát fegyverrel is végrehajtani több százezer ellenséges érzelmű és vitéz vadember ellenében.

*) Jelenleg a rajah évenkénti bevétele minden főrészből, mintegy 25,000 font sterlingre tehető.

El lehet képzelni, hogy ily viszonyok közt az élet és vagyoni épen semmi biztosságban sincs, de nem is jó ide kereskedő, vagy más békés szellemű ember szerencsét kísérteni. A rablás, gyilkolás s mindenféle erőszakos tett napirenden van, s gyakran a tettért nem is lehet megbüntetni, mert nagybefolyású, hatalmas, vagy egyszerűen: mert a kormány nem eléggé erős. Sarawak tán az egyetlen állam európai kormány kezében, hol az embernek szomszédjához is dárdával és paizszsal kell menni, hol az embert fegyveres szolgálk kísérik az után, s hol az embernek kardosan és pisztolyosan kell ágyba feküdni s sohasem biztos, ha megéri-e a kelő napot.

Ez azon ország, melyet régen vágytam látni s hová jelenleg rendeltetésem volt, nemcsak menni, de benne vadászni, s szákmányommal a nemzeti múzeumot emelni. Őszintén megvallom, mennél inkább közelgetett a pere, hogy elinduljak Singaporéból, annál inkább hanyatlott bátorságom, de végre is én magam voltam az, ki ezen kirándulást indítványoztam, s feladnom lehetetlen volt a nélkül, hogy magamat nevétségessé ne tegyem; így jól elláttam magamat fegyverekkel és löszerekkel, s két markos fegyveres szolgálk kíséretében útra keltem, s minden baj nélkül ötödnap Borneo partjaihoz értünk s másnap a Maratobas folyón felgőzölve,

Sarawak város előtt horgonyt vetettünk.

A város, az itten már Sarawak-folyónak nevezett folyam két partjain terül el, apró halmokon, honnét minden növényzet rég kivágatott, s néhány gyümölcs- és virágos fán kívül nem is lehet zöldet látni a városban. Köröskörül azonban, alig egy angol mértföld távolságban, végtelen őserdő terül el mindenütt. A város már századok előtt helyezett ide a brunü szultánok által, minthogy egyetlen emeltebb fekvésű pont a folyó partjain, mely mindenütt feneketlen mangrove és hibong

mocsárok közt folytatja lassú és tekervényes pályáját a tengerig. Lehetetlen képzelní is az embernek egyhangubb és unalmasabb 28 mértföldet, mint ezen távolságot a tengertől Sarawak városig.

Városnak nevezzük, mert ezen grandilugent címmel tiszteli meg az egész világ; azonban nem egyéb, mint három piszkos falu, melyekben a nyomorult palma- és nád-kunyhók magas falábkra építvék, keleti szokás szerint, hogy a lomha és tunya nép minden szemetet és piszkot egyenesen lakszobájából egy lyukon át a ház alá vethesse, s minden járást-kelést megkíméljen. A házak mind a folyó partján vannak, részint azért, hogy a dagálylyal megnőtt víz elhordhassa a szemetet a ház alól; részint, hogy gyalog ne keljen járni a lakóknak, kik szomszédjaikhoz is ladikon mennek. A három falu közt egy magasabb dombon épülve a rajah kastélya, normandi forma stýlben, de egészen gyalulatlan fából s kívül bemesszelve. Belől elég kényelem van benne, van hat tágas szoba, azontúl eszlédszobák a mausardban, s a tornyok apró ágyukkal és őrséggel látvák el.

A rajah körül vannak az európaiak lakásai: faházak nádtetővel; s ezekkel átellenben a folyó jobb partján egy várda látható, akkora körülbelül, mint a pesti redoute-terem, és 86 ágyúval fegyverezve, melyek mindig készen állanak használatra, noha nem foghatom meg, hogyan kezelik a dájek tüzérek ezen nagy lövegeket, melyek ugy szólnán: egyik a másik tetején áll s nehezen lehet köztük elcsuszni a helyszúke miatt. De az egész őrség csak 26 emberből áll, s hogyan kezelhetnek ezek 86 ágyút, bizonynyal oly rejtély, melynek megfejtését szívesen vennék az európai katonák államok a sarawaki kormánytól.

A vár körül van helyezve az ugynevezett *bazár*, hol szennyes és piszkos sikátorokban khinai, malájji és hindu vállalkozók mindenfélét árulnak, mi a meztelen, vagy kivételesen az öltözködés legelső stádiumán levő lakosság igényeinek megfelelő. Az egész bazárban azonban — tán a gyufa kivételével — egyetlen cikk sínesen, mely európaiak szükségére volna számítva; ezek kénytelenek mindent Singaporéból hozatni, még élelmiszereket is, mert hal, csirke, tojás és rizs kivételével itten egyáltalán mitsem kaphatni, sőt a csirkének is párja egy dollár, s 12 tojás szintén 1 dollár. Az egész lakosság egész életét át rízzszel él, melybe száraz halat morzsolnak.

Megérkeztemmel a rajah még Londonban volt, s így helyetteséhez, Crookshang urhoz mentem, ki épen egy nagy csapat malájji főnökkel értekezésben volt, a Kajang-folyón lakó dájek-törzsek

ellen indítandó háború módzataira nézve. *) C. ur igen szívesen fogadott, miután ajánlóleveleimet átfutotta; bemutatott a malájji főnököknek, kik valamennyien velem kezét ráztak s bezárva az napra a tanácskozást, személyesen vezetett le egy házikóba, melyet a kormány nevében rendelkezésemre bocsátott lakásul. A házikó igen rozszant állapotban volt, sem fürdő, sem víz közelében, sem konyha, s tetején és padlóján fátongó lyukak. Azontul az egész ház tele volt fehérlangyakkal, a tropikus országok ezen valóságos pestisével, melyek az érc kivételével mindent megesznek, a mihez hozzá férnek. A muzeum gratulálhatott volna magának, ha ezen fehérlangya telepbe szállásoltam volna, s így csak azt feleltem C. urnak, a kormány szíveségét megköszönuve, hogy ideiglenesen a gőzhajón fogok lakni, s majd körül, nézek, mely helyiség] felel meg legjobban földadatom céljainak.

Másnap körülnéztem, s körülbelöl $\frac{1}{2}$ angol mértföldre a város mögött, épen az őserdő szegélyén, egy nagy színt fedeztem föl, mely egykor ságo-kása szántására használhatott, de most üres volt. A szín azontul új irtás közepén állt s köröskörül óriási ledöntött fatörzsek és ágak heverték, mintegy Jerikó pusztulását ábrázolva, s tüstént átláttam, hogy a rothadás különféle processusában lévő fa bőséges rovar és kigyót, s az erdő közelsége kényelmes vadászatot fog szolgáltatni. Tüstént beszéltem a tulajdonossal, kibéreltem főszállásul ezen színt s 3 nap mulva palma-gyékények alkalmazása által ugy átalakítottam, miként egy nagy termen kívül 4 szobám volt, s azontul fürdő és konyha. Egy utat is vájattam az erdőbe s egy másikat a városig.

Legnagyobb baj volt bútorok előteremtése, mi keleti háztartásban épenséggel ismeretlen fényűzés, minthogy az emberek színyegyen társalkodnak, esznek és alusznak, egy szóval: a padlón élnek. Előrelátva azonban mindezt; konyha és asztalkészletet, főzőeszközöket s ágyneműt magammal hoztam Singaporéból, ugy 50 szál deszkát is, s hoztam is neki türkőzve, pár nap alatt olyan a milyen asztalok, padok- és állványokkal bútorozva volt palotám, megvoltam tökéletesen elégedve s a munkához jó kedvvel hozzáfogtam.

Eddigél több kirándulást tettem, de természetesen ilyesmi csak vizen és ladikon történhetik, mert út az országban egyetlen egy sínes, sem hid.

*) Másnap ugyanazon helyiségben, dájek főnökkel találtam, a Luadu folyói malajok ellen viselődj háború módzatait vitatva.

Hogy az ember utazhasson, de sőt hogy csak házából kimozdulhasson, ladikot és evezőembereket kell tartani. Mikor evezőkre szükség van, nem lehet természetesen tüstént kapni embereket, s így havidíj mellett kell őket tartani s élelmezni is. Azontul nem lehet indulni, mikor az ember akar, de mindig be kell várni a dagályt vagy apályt, a mint t. i. az ember fölfelé vagy lefelé akar menni; s mikor az ember uton van és sietni szeretne, megfordul a dagály, s azon ponton, a hol ilyesmi történik, 6 óráig kikötni vagy horgonyozni kell, míg a kedvező vízfolyás beáll. Ez képzelhetlenül borzasztó az emberre, az unalom és a szünyogok csaknem megölik az embert, míg ilyeténkép hat óráig várakoznia kell. Partra menni schol sem lehet, részint mocsár és átgázolhatlan bozót a végtelenségig, részint repkényborította magas erdő. Lőni is csak a ladikból lehet, de vad elég bőségben van. Alkonyatkor, ha épen apály van, szarvasok és vaddisznók nagy falkákban láthatók a homokos partokon; nem is igen vadak, bevárják az embert, s igen könnyű lövéshez jutni.

Mindjárt kezdetben két ladikot vettem s négy evezőt fogadtam föl. Nagy ladikom hosszabb utra s a nagyobb folyókra van berendezve, míg hova nagy ladikkal nem juthatok, a kisebbben keresztül csuszok könnyen. Ezen ladikok gyékénnyel vannak borítva, mely napheve és eső

ellen egyaránt ótalmat ad; s általán el lehet mondani, hogy a lehetőségig kényelmesek. Ülni vagy fekiúdni lehet csak azonban bennök, s ha az ember napokig ülés- és fekvésre van ítélve, nemcsak rémségesen elunja magát, de oldalbordái is úgy megérik, hogy az ember kétségbeesetten ohajt belőle mielőbb menekülni. A ladik orrán állni vagy ülni (mi vadász emberre nézve természetesen legjobb volna) nem lehet, mert a hőség felgyuladást okoz, s elég haláleset is történik ekképen. Ha a vad sebesülten vízbe uszik vagy szárnycs állat belecsik, igen-igen ovatosan kell a ladikba emelni, mert minden folyóban és patakban csakugy hemzsegnek az alligátorok, s megtörtént már elégszer az is, hogy alacsony ladikból az alligátor embert is kikapott s víz alá vitt.

Legbosszantóbb, hogy mióta ide érkeztem, mindennap kivétel nélkül esik az eső, naponta alig van 2–3 óra eső nélkül; az ember alig képes ruháit megszáritani, s alig száradtak meg, már ismét áznak. Ezen körülmény miatt eddigi működésem nem mutathat föl oly eredményt, mint ohajtottam volna, de azért gyűjteményem mégis jelentékeny; kezdetben vártam, hogy tán jobb idő lesz, az eső azonban csak esik, s így philosophice veszem föl a dolgot, az esőt egészen ignorálok, s épen úgy folytatom dolgomat, mintha legjobb idő volna.

Xántus János.

Calobozo átadása.

— Beszély. —

— *Gerstaecker Frigyesről.* *) —

I. Fejezet.

A poszada.

A síkság közepén, chaporro bokrok és magányos kis pálmáktól körülveve s csak a háttérben mutatva magas fákat s egy fiatal banane faültetvényt, állott a közönséges poszadák, vagy fogadók egyike, melynek itt-ott elszórvá állanak, hogy az öszvérhajtsárokknak vagy utazóknak szegényes üdülést vagy biztosított helyet nyújtsanak, hogy földel alatt erősíthessék meg függő ágyaikat.

A mostani háborús időben persze — az 1868-ik év július havában volt, — többnyire pusztán állottak e helyek, mert kinek csak kényszerítve nem *klutt*, jószántából senki sem mert a katonacsoportoktól bebarangolt síkságba menni. Áruk nem szállítottak, s marha az egész szomszédságban nem volt található, a melyet vásárra lehetett volna

hajtani, — s mily vásár lehetett volna az, — a legközelebbi úrjárat ugyis csak lefoglalta volna, s aligha kapott volna valaha csak egy centabot is a tulajdonos.

Ma azonban e hely egészen föl volt zavarva, mert hivatlan, sőt félelmes vendégek érkeztek. A ház előtt, a verandát tartó cölöpökhöz, nyolc vagy kilenc ló s néhány öszvér volt kötözve, s egy suhanc, ki inkább útonállóhoz, mint a kermány-párt katonájához, az amarillok vagy sárgákhoz hasonlított, őrzé őket, egy rövid karabinnal karján s oldalán csüngő hosszú késével. Egyszermind a szabad síkságot is szemmel tartá, mert az ellenség — a reconquistadorok vagy azulok (kékek) — mindenütt barangolt, s nekik nem szabad őket e helyen meglepni.

Társai ezalatt a házban gazdálkodtak.

— Caballeros! — esdeklelt egy fiatal, csodaszép-ségű nő, szerény ruhában, a tiszt vagy a kis csapat vezére előtt a földre borulva s annak térdeit

*) E kitünő német író életrajzát s areképét lapunk idei folyama 23-ik számában közöltük. Szerk.

Dajek nok, (Xántus utazásához.)

átfogva, — csak a tehént hagyja meg, — ugyis az utolsó. Minden más állatot ugyis elvitték már a sárgák, a lovakat és öszvéreket is; de a tej kis gyermekemnek kell, hisz csak nom akarjátok talán szegényt élelem nélkül hagyni.

— Caramba, sennora, — nevetett a legény, mert tiszthez sehogy sem hasonlított, s mégis egyike volt azon ezreknek, kiket Falcon, a jelenlegi elnök, vezér- és ezredeskékké tén, hogy neki mintegy védfegyverül legyenek a forradalom ellen, — nekünk nagy gyermekeket kell táplálnunk és Calobozó-

— Még két hordóval, — válaszolá a fiatal nő, sötéten összevont szemöldökkel — jobb időkre akartam eltenni . . .

— Ha a kékek eljönnek, — viszonzá gúnymosolyal a legény.

— Akarja a bort a tehénért elvenni, sennor? — sürgeté azonban a nő, — mi mindent elfogunk türni, csak a gyermeknek legyen meg tápláléka?

— Miféle bor az?

— Jó *vino blanco*,*) melyet már hat hóval ez előtt kaptunk San-Fernandóból.

Hohenzollern-Sigmaringen Lipót herceg

ban már minden fel van emésztve. Ne kiabáljon hasztalanul, ugy sem használ.

— És ha megveszem töletek? — mondá a fiatal nő, mialatt ismét fölemelkedett és hosszú, sötét csigákban leomló haját arcáról hátrasimítá.

— Megvenni? . . . mivel?

— Ti bort akartok, — az utolsót, a mi még e házban volt, csapataitok tegnap elvitték.

— Hm! — kiálta a tiszt, figyelmessé tétetvén, — van még több?

— Ezer villám! ez pompás lesz, — kiálta föl a tiszt vigán, — ugyis mindnyájan majdnem félholtak vagyunk a szomjuságtól. Hol van?

— És szabad aztán a tehenemet visszatartanom?

— Nem bánom, — nevetett a legény, — mit tartozik reám a tehén; . . . a bor kell nekünk . . . a bort ide.

*) *Vino blanco* vagy *vino seco* Venezuelában, a Xeres-hez hasonló spanyol bor.

A csapat, mely neki engedelmeskedett, vagy legalább az ő parancsnoksága alatt állt, mert ily alkalommal mindenki azt cselekedte közönségesen, a mi neki tetszett, s lopott, a hol csak szerét tehette, figyelmes lett, midőn borról folyt a beszéd mert hasztalanul rázták össze-vissza már több ízben az üres hordókat, melyeket pajtásaik már előbb hagytak itt hátra. Néhány közülök épen a kocsmárossal volt elfoglalva, kit tréfásan elébe tartott késekkel fenyegettek, hogy eldugott pénzét kiadja, hogy maguknak Calobozóban élelmet vásárolhassanak azon; mindazonáltal semmi bajt nem csináltak mert az egész utóbbi forradalom az ily megtámadásoknál és kisebb esetepatéknál kevés öldöklés által tünt ki. Tulajdonképen nem is állt párt ellen, tartomány tartomány ellen, mint az előbbi valóban vérengzően véghez vitt harcokban, melyekben vagy a szabadság, vagy a zsarnokság akará a főhatalmat vinni; hanem az egésznek csakis Falcon elnök volt oka, ki az országot *kifosztotta* s tovább is *kifosztani* akarta, és kinek katonái csakis *kényyszerítve* szolgálták a hadseregben. Így tehát nem is gyűlölték a népet, hogy hadakozniok kellett; hogy loptak, — én istenem, — egyrészt természetükben feküdt, másrészt az elnök akarta így, valamint hivatalnokaik és tisztjeik, mindenek előtt azonban a főök: *élnökök kellett.* Zsold csak *ígértett* nekik, kölcsönt sehol sem kaptak, s a levegőből nem élhettek s így nem maradt egyéb hátra, mint elvenni a mire akadtak, — s hogy ez nem történetet mindig a legszelidebb módon — magában érthető.

A vendéglős öregeske ember volt, betegesnek nézett ki s félni látszott a katonák vad fenyegetéseitől. A fiatal nő azonban, egész lényében elszávnva, őhozzá furakodott, a katonákat félretaszította s a vendéglősnek hamarjában néhány szót sugott, mire az megjéjvedve pillantott föl; de az semmi ellenvetést nem engedett meg, gyermeke számára a tejet meg kell tartania, minden más iránt érzéketlen volt, és férje karját megragadva, a ház hátsó részén azon hely felé húzta, hol a hordókat elásták.

A hely körülbelül száz lépésnyire feküdt a háztól, nem messze egy igen erős, bodros uszányfától s a banane-ültetvény szélén, mely ott szép sorban állott, sőt épen az első plánta alatt, a mely már öt lábnyi magasságra nőtt fölötte. Ott bizony nem is kereste volna senki, de ez semmit sem használt, az utolsóinak is el kelle vándorolnia, és a katonák is igen készségeseknek mutatták magukat, hogy a sennorát, mihelyt a helyet megmutatta, tovább nem fáraszták. Néhány szerszámot

még a házban kaptak föl s hoztak magukkal, és midőn Donna Juana — a fiatal nő — egy csak félig elfőjtött söhajjal a bananéra mutatott, a plántát egy másodperc alatt kitépték s derekasan dolgoztak kapával és lapáttal az utóbbi eső által meglágyított földben.

Nem sokáig tartott s rájöttek az elrejtett kincsre; dicséretreméltó ügyességet tanusítottak, midőn a hordókat kiemelték. Az egyiket csapra verték és azután egyszerre az egyik öszvért hajtván elő, a másikat reá tették, hogy azt a nem messze lévő városba, Calobozóba vigyék, hol főhadiszállásuk volt. A főnök nélküli vezér, Moneca parancsnokolt ott, s nem igen volt haragos ily fölséges itlara.

A dél-amerikaiak igen gyéren szoktak mértékletlenek lenni a szeszes italok élvezésében, és azonkívül itt még a tisztül is őriztetve, ki nem akarta a jó anyagot elpazarolni, nemsokára be kellett nekik dugaszolniok a hordót, s egy másik öszvérré köttetett és egy felóra mulva a csapat kész volt az indulásra.

A fiatal nő — ki a sárga kalap szalagos embe-
reket már nagyon is ismeré, — ezalatt tehenét sietett biztonságba helyezni, s hogy a dözslölöket újra kisértésbe ne hozza, az állatot a kis erdő felé hajtá, mely az ültetvény végén kezdődött.

Colina *ezredes* (alig lehetett huszonegy éves, de a hírdet négervezérnek, Colinának rokona volt, s nem is igen tagadta, hogy oly vérből származott), a síkságban megállapodott és észrevette, hogy a vendéglősné tehenét a magaslat felé hajtja. Gnyomosoly vonult el ajkán, de nyugton maradt, míg a csapat kész lett az indulásra s mindenki a nyeregben volt. Ekkor emberei egyikét magához szólítá, néhány szót sugott neki s a házra tovább nem ügyelve, lassan megindítá ismét lovát, a Calobozó felé vezető országútra.

A nő ezalatt elérte a sűrűséget, de azért még ott nem állapodott meg; ki kell neki mennie a ház láttávolából s talán még tovább is. Mert mit használ neki, ha ezen csapattól kiváltá is tulajdonát; más is jöhet még utánuk, s most már semmije sem volt, a mivel ismét visszavásárolhatná.

Tovább s tovább lépdelt, és a tehen követte, mintha tudná, hogy saját életét menti meg ezáltal, ha itt marad ápolás alatt, és ha nem hagyja magát Calobozó felé hajtani. Egyszerre lódobogást halott Donna Juana háta mögött; ijedten nézett hátra, s a legközelebbi peregben a csapatból két embert látott viesorgó képpel háta mögött közeledni, s neki integetni.

— Segítsünk egy kicsit hajtani? — nevetett az egyik, midőn néhány ugrással oldala mellé nyargalt, míg a másik előbbre ugratott, s az utat elzárá; — nagyon lassan megy úgy, Sennorita.

— Hagyjatok békét, — viszonzá a nő összevont homlokokkal, de egyszersmind érzé, hogy szívéré megáll, mert hogy a sühederek mit akarnak, egy perc alatt tudá; — a téhn az enyém; tisztetektől megvettem, és azt csinálhatom vele, a mit akarok.

— Gyönyörű téhn, — nevetett a másik, és mily kóvér, bel kár, hogy le fog vágatni.

— Tehenemet ne bántsátok! — kiálta a fiatal nő, haragját nem tartóztathatva, — az istenre mondom, körmeimmel tépen ki sziveteket testetekből.

— *Caracho cuidado!* — kacagott föl az egyik sühanc, de ugyanazon pillanatban lovával a téhn és vezető nője közé ugratván, keresztülszelé éles és nehéz késével a kötelet, s elriaszta a megrémült állatot, mely magát szabadnak érezve, vissza fordult a ház felé. A másik is csakhamar oldala mellett termett, s mielőtt a magánkívül lévő nő az egyik lö gyepöljét megragadhatta volna, azok a tehenet elindítván, oldalvást lépkedtek a sűrűségben, hogy lovas csapatukhoz csatlakozhassanak.

Dühösen s kétségbeesve rohant a nő utánuk, de alig érte el az erdőszélt, honnan az egész danoszt (sikság) be lehetett látni, midőn egy átható örömkialtást hallatott, mert a lapályon öt lovas látott teljes vágtatással keresztül nyargalni és mindinkább közelebb s közelebb jönni.

A katonák hallották ugyan a kiáltást, de nem ügyeltek rá, mert azt gondolták, hogy a nő ez által őket csak megindítani akarja, hogy zsákmányukat otthagyják. Nevetséges! a mi egyszer kezeik közt van, azt nem igen adják jószívből vissza, és egész figyelmük a téhnre volt irányozva, nehogy — régi etetés helyéhez közel lévén, — ismét visszafordulva, haszontalan fáradságot csináljon nekik.

Az egész csapat megindult ezalatt, mert nagyon jól tudták, hogy mindent elvitték, a mit még elvinni lehetett. Csak a tiszt, Colina ezredes, lovagolt még egyszer vissza a házhoz, hogy tüzet adasson magának, kialudt szivarját meggyújtani, hisz ő embereit egy perc alatt utólérheti.

Sőt az eddig kiállított ör maga is fölhagyott a figyelmezőssel, mert a két öszvért kellett neki őszigetartani, midőn a csapat egyike, hátranézve, a nyargaló lovasokat meglátta. Sajátságos figyelmeztető kiáltása a többieket is figyelmessé tévé, és megfélemledve s meglepetve ragadták meg

lovaik fékét. Hiszen nem tudták ők, hogy mit fog parancsolni tisztjük.

Colina ezredes is észrevette a vést, és pedig lovának rugdalozása által. Mindazonáltal csak öt lovas számlálhatott, és neki nyole engedelmeskedik — de tudhatja ő, hogy nem előcsapata-e ez valamely nagyobb csapatnak, mert a legények nem igen látszottak ügyelni, hogy hány ellenséget fognak itt találni. Megeresztett kantárral jöttek mindig közelebb, és nehogy ő kezeikbe kerüljön, megsarkantyúzá lovat és emberei felé vágtatott.

— Ezredes, az ellenség! — kiálta az egyik ezek közül.

— Tudom — előre! — parancsolá a vitéz ezredes, — csak az erdőszélt érzjük el, ott nem üldözhetnek.

A katona látta ugyan a lovasokat, melyekkel könnyen megverekedhetek volna, de nem igen akarta azt a nagy dicsőséget, hogy magát a Falcon féle ügynek fölládozza; azt tevő tehát, a mit a többiek, lovat megsarkantyúzva, a két öszvért és a tehenet akarta, a mily hamar csak lehetett, előre hajtani, mert zsákmányukat csak nem hagyhatják hátra.

Mint a vihar jöttek azonban ezalatt a reconquistadorok mindközelebb. Mégis volt talán utóvédjük, hogy oly merészen törnek a nagyobb ellenségre? és mégis, a meddig csak elláthatott a szem, a tengerhez hasonló sikságban nem volt emberi lény sehol látható. Ők sem néztek hátra, de a lovas csapatnak — vagy sárgáknak, a mint őket sárka kalapszalagjukról nevezték, — sem hagytak időt hátratekinteni. Vakmerőn és vadul vágtattak utánuk, s gyönyörűség volt nézni a lovasokat, a mint lihegő lovaikon csaknem repültek a rónán keresztül.

Bizony elég vadul néztek ki e lovasok; egyenruhájok nem volt, — az egyik ócska katonasapkát hordott, a többiek ócska szalmakalapokat, nyers bőrszjikkal az áll alatt megerősítve. E kis csapat tisztje vagy vezetője kék felöltőt viselt, és késsel szegélyezett lovagló nadrágot, de oldalán kard s övében balról revolver volt; a másik revolvert készen jobb kezében tartá, s lovának kantárrát egészen megeresztvén, s csak éles sarkantyúival ösztönözve gyorsabb haladásra, nem igen látszott ügyelni arra, hogy maga is messze hátrahagyá már kíséretét, s csaknem egymaga folytatja az üldözést.

De az előnyt észrevette, hogy az ellenséges lovasok szétszakadoztak, mert Colina öt lovasal már jó előre járt, míg a három fáradozott, a tehe-

net és a két öszvért előrehajtani. Erről persze hamar le kellett mondaniok, legelőször a tehén ment félre, mert a hajtáshoz nem volt hozzászokva és hajtásrainak kiabálása bőszerűtlen; az egyik öszvér lassan haladhatott volna, de így az előrehátra szökellő teher alkalmatlanná lett neki, dacosan állott meg s a másik is megfordult. Vad örömrivalgást hallattak az üldözők, midőn látták, hogy kettő a lovasok közül késlekedik és az állatokat nem akarják hátrahagyni. A kékek tisztje már csak körülbelül száz lépésnyire volt tőlük — s bevárják őt? Miféle fegyvertük volt e szegény

ördögöknek? Semmi, csak kések s egy ócska puska, sőt közülök az egyiknek csakis egy lándzsája volt, revolvert csak tisztjeik hordtak.

Előre! — az öszvéreket, tehenet, bort vigye el a manó. Ha tisztjük nem ért rá őket bevárni, ők ugyanis a legkevesebbet kapják belőle; s lovaikat megfordítva, vadul iramodtak a többiek után; de a tiszt azért mindig sarkukban volt.

Az állatoknál nem időzve, mindig szorosan hátuk mellett maradt, mert csakhamar észrevette, hogy jobb ló az övé s el volt határozva, legalább egyet foglyává tenni. (Folyt. következik.)

A mostani háború ürügye.

Hohenzollern-Sigmaringen Lipót herceg.

Tudjuk, hogy a francia és porosz hatalmak közt most kitört háborúnak Hohenzollern Lipót hercegnek a spanyol trónra történt jelöltetése csak ürügy volt, melyet, ha Napoleon most nem ránt-hatott volna elé üstökknél fogva, bizonyára — ha később is — talál más okot a Poroszország ellen viselendő háborúra, mert dics- és hódításvágyó népét el kellett foglalnia a harcok zajával, hogy forradalmi s dinasztiaját felforgatni iparkodó szel-leme más irányt nyerjen.

E háború kifejlése minket magyarokat is nagyon közletről érdekel; érdekelniök kell tehát főbb szereplőinek is.

Porosz részről, a királyon s trónörökösön kezdve, ezen főbb szereplőknek már 1866. második félvi folyamunkban, az osztrák-porosz háború idején adtuk mind arcképeiket, mind rövid életrajzaikat. A mostani háború keletkezése történetét olvasóink bőven ismerhetik testvérpárból, a „Heti Postá”-ból, így hát feladatunk a még nem ismertett személyeket bemutatni. Első ezek közt a háború ürügye, Hohenzollern Lipót herceg, ezen szerény s addig teljesen ismeretlen fiatal férfi, ki egyéb-iránt a spanyol trónra történt jelöltetéséről már le is mondott.

Biographiája nagyon rövid, neve azonban annál

hosszabb, t. i. Hohenzollern-Sigmaringen Lipót István Károly Antal Gusztáv Ede Tasziló herceg; ő legidősb fia Károly Antal hercegnek s badeni Josephina Friderika Lujza hercegnőnek. Jelenleg 35 éves, s eddig elvonultan élt nejevel, Antonia portugál infánsnővel bairenthei kastélyában.

Lipót herceg szolgálaton kívüli porosz gyalogsági ezredes, s mert így nincsen semmi dolga sem, roppant vagyonából csak multságainak s tanulmányainak él. Dicsérik a matematikában és a nyelvtudományokban, a zenében és a jó asztal megítélésében való nagy jártasságát.

Megemlítendő még az is, hogy ezen leköszönt trónjelölt egészen más Hohenzollern-családból való, mint a porosz király, s hogy III. Napoleonnak (anyjáról) közelebb való rokona, mintsem a porosz királynak.

Lehetnek még egyéb érdemei is, (melle legalább tele van aggatva érdemjelekkel), a világ azonban nem tud még rólok semmit; de ha áll az a férfiak-ról is, mit az asszonyokról mondanak, hogy tudniillik az közülük a legjobb, a kiről legkevesebbet beszéltek, akkor Hohenzollern Lipót herceg nagyon kitünő jószágú ember lehet.

E r d é l y i k é p e k.

XLVI. Regényes utazás Hátszegvidékén.

(Vége.)

Miután a magas, Bába hegyét megmásztuk, a Zsil völgyébe ereszkedtünk alá. Már sötét volt, midőn *Valkában* értünk. Itt tárt karokkal fogadott régi ismerősünk: a falu jegyzője. A régi ismerősök, jó barátok egy vig társasággá olvadtak, s a kedélyességnek vége hossza nem volt.

Vulkán a Magyar-Zsil közelében fekszik s a hasonnevű szorosnak, mely az egyesült Zsil mentén Oláhországba vezet, mintegy kulesát képezi; vidéke zord s minden irányban tekintélyes hegyekkel borított, melyek majdnem 6000 láb magasságot (t. sz. f.) érnek el, pl. a Siglio 882,

a Strassa 980 öl magas. A Magyar-Zsil erdőségeiből eleinte részint erdővel benőtt, részint rétekek fedett hegyhátak emelkednek föl 512 öl magasságban, ezek után 833 öl magasságig fenyőfákkal benőtt meredek hegyek következnek, melyek legmagasb csúcsa 7680 lábat (t. sz. felett) ér el.

A Zsil völgyét környező hegyek közege föl-válta zagyla, csillámpala és agyagesillámpalából áll, legfelső részüket pedig gránitserű zagyla képezi.

A vidék magas fekvését illetőleg elég legyen megjegyeznem, hogy a Zsil völgyének legalantabb fekvő része is 2000 láb magasságban fekszik a tenger színe felett.

Az újabb időben Piskiből egy vasut-vonalat vezettek nagy fáradsággal és roppant költséggel a Zsil völgyébe, rendkívül gazdag kőszéntelepeinek kibányászása végett. A még azelőtt csak néhány évvel is jelentéktelen Zsil völgy ma már világhírűvé lön.

A völgy hossz tengelye Ny. D. Ny.-ról K. É. K. felé nyúlik s hossza $5\frac{1}{2}$ mértföld; legnagyobb szélessége 1 mf.-nél valamivel több s ezt északkeleti végén éri el; délnyugotra mindinkább elkeskenyül s Kimpuluj-Nyágnál, (hol a Reteyzát a Vulkán-hegységgel összeolvad) bezáródik. A Magyar- és Oláh-Zsil völgykatlanának töltékanyaga újabbkori harmadlagos képletből áll, az egész harmadlagos lerakodmány felső rétege részint sárgás vagy zöldes, gyakran vörösen esikolt, finom szemcséjű homokkőből, részint kirívó vörösszínű homokos márgából, tiszta homokból és lazán összekötött konglomeratból áll. A kőszéntelepek ezen rakodmányok alatt fekszenek. A kőszéntelepek száma ez ideig nincs meghatározva, a fölfedeztek száma azonban 7, melyeknek átlagos vastagsága 42 láb, s ha fölveszszük, hogy a telepek $\frac{1}{4}$ négyszög mértföldnyi területet foglalnak el, úgy az egész kőszénanyag legalább is 10,000 millió mázsát tesz. Ezen szén az eddigi kutatások szerint mindazon kőszének közt a legjobb, melyeket a harmadlagos lerakodmányokban találtak; tömör, fénylő fekete. *Bem* úr az itt talált kőszénen elemezvén, úgy találta, hogy az:

75.0 rész szenet,	1.2 rész legényt,
5.0 rész vizet,	0.5 rész ként,
8.8 rész élelyt,	9.5 rész hamut tartalmaz.

Fajsulya 1.326.

A két Zsil, valamint a többi havasi folyó gazdagságát a *pisztráng* képezi. Ezen piros foltokkal pettyegott halacska felette jóízű edelt szolgáltatnak. Fogása különböző. Fogják horoggal vagy éjjel szigonynyal; ilyenkor egész csoport

halász utra kél, kezükben fáklával avagy valaikon meggyújtott rőzsével. Az ily éji halászatok kedves látványt nyújtanak; de a gondatlan lakosok közül némelyek olykor más, dúsabban jutalmazó fogási nemhez is szoktak folyamodni, ugyanis egy zsákba zöld dió-héjt gyűjtenek össze s a zsákkal együtt a vízbe tapossák, ez által a halak elkábittván, könnyen kihalászatók; de az ily lehet azután két évig mitsem halászhadni.

Vulkánból a Zsil völgyén át diszes társasággal *Csetátye Boli*-(Bolivár) barlang megnézésére indulunk, melyet néhányszori szerencsés feldőlés után el is értünk. Itt egy havasi patak partján szekereinket hátrahagyván, néhány száz lépésnyi utat gyalog tétünk meg; míg végre egy katlanszerű szűk völgyültebe ereszkedénk alá, hol egy óriási szörnyként Csetátye Boli meredt élénk sötét üregével. Nyomunkban ott termettek a pásztorok, kik fenyőfából rögtönzött fákláikkal azonnal kalauzokul ajánlák föl magokat. A nagymérvű nyílása beebb hatolva, egy roppant csarnokban találtuk magunkat, mely khorusaival egy ódon templom belsejéhez hasonló. A fáklák peregeése, a többszörösen viszhangzó beszéd, a fegyverek sajátságos durrogása, s végül a barlangon át folyó szilaj havasi patak moraja a keblet sajátságos érzéssel töltik el. A barlang aljából lépcsők segítségével egy nagy köerkélyre juthatni, mely a mélységben búbmoldj patakkal gyönyörű ellentétet képez. Mint mondják, a barlang egyik fülkéje csepegőt képez, minek annyival inkább hitelt adhatunk, minthogy az egész hegység (mely a Bolivárt is magában foglalja) mészkőből áll. Nyílása kettő van; ezek egyike sövény-kerítés által el van rekesztve és a szarvasmarhák éji szállásul szolgál. A barlang nevét Boli rablófőnöktől kölöszné, s így Straubert Ö. úr (ki ezen lapban a barlang nem hű rajzát is közlé) téved, midőn Boliról azt írja, hogy *remete* volt; mert barnikép is vesszszük, a rabló és remete közt különbség van! Erdélyben több barlangot ismerünk, melyeknek nyílásai köfállal vannak elzárva, miket a rablók nagyobb biztosság végett raktak oda. Csetátye Boli nem bír ugyan ily védfállal, de a hagyományok nyomán semmi kétségünk, hogy egykor Boli a vidéknek színtoly rettegett hóse volt, mint Balika Nikita a XVII-dik században Torda környékének. Nem hagyom említés nélkül, hogy mint többen állítják, a Boli-barlang felett egy vár alapfalai láthatók; ez lehetséges, de szerepléséről a történet lapjai nem tesznek említést.

A barlang megtekintése után a természet által alkotott zöld pásztos asztal körül foglaltunk

helyet, majd ozsonmánkat elvégezvén, több vidám uti esemény után Hátszegre értünk, másnap azonban ezt is elhagytuk s két heti regényes utazás

után elbarnult arccal bár, de sok tapasztalattal és szívünkben édes emlékekkel tértünk otthonunkba vissza.

Nemes Ödön.

A testgyakorlatok az ó-korban.

(Folytatás.)

A játékoknál a városi előjáróknak mindig jelen kellett lenniök; ezek osztották ki a díjakat intézték el a netán keletkező egyenetlenségeket, mely célból a küzdelmi rendszabályokat nekik is álló tizhónapig kellett tanulmányozniok.

Az athléták első teendője volt, hogy testüket éhség, szomj, hőség stb. eltűréséhez szoktassák, valamint oly ételekhez is, melyek az izmokat állítólag erősítik, minő a marha- és disznóhús, zsir, durva kenyér, bab, borsó stb. Soha ember, annyit nem evett, mint ezek. A krotóni Milo egy alkalommal egy négy éves bikát a stadium egyik végétől a másikig karján vivén, ott letette, öklének egy csapásával kivégezte s még ugyanaz nap az egész bikát meg is ette. *)

E túlságos falánkság azonban épen nem edzette az athlétákat tartós erőre, mert ők sem valami hosszabb út fáradsalmait, sem a háboru nyomorait, bajait elviselni képesek nem voltak. Testük idomtalanul elhízván, nehézkés és tunya volt; nagyon és sokat szerettek aludni s így lelkileg is eltompultak, elbutultak. Többnyire agraütés végezte lusta életüket. Ritkán töltött az athléta 5—6 évnél többet ezen a kenyéren, s ha más életmódra és foglalkodásra tért át, úgy meg legtöbbször tudórszbe vagy sorvadásba esett.

Minden játék megnyitása előtt a bírák ismételve olvasták föl athlétáiknak a rendszabályokat s felszóltatták őket, hogy a kit gyávaság bélyegez, vagy valamely bűnnek tudata sújt, még annak idején lépjen vissza. Ezután jött a kiáltások, minden egyes athlétát a küzdőtéren körülvezetett s a nézőket felszóltotta, hogy ha valakinek az egyik vagy másik születése, vagy jelleme

*) E krotóni Milónak több ilyen tettét jegyezte föl a történet; végül vadállatok áldozatává lőn. Ő ugyanis az erdőben egy vastag fát lőt, melyet a favágók szét akartak hasítani, de nem bírván vele, a már belevett ékekkel ott hagyták. Milo tehát neki ment s két karját a hasadéka dugta, hogy a fát majd így szétfeszítí; de mire a hasadék kissé tágulni kezdett, az ékek kiesetek s a fa úgy becsipte az óriás kezét, hogy ki nem húzhatta. Ily védtelen helyzetben azután a vadállatok könnyen elbántak vele. Nem kell összetéveszteni a görög krotóni Miltót, a római s Cicero korabeli Milóval, a ki Clodius, a most említett consul és imperator ellenségét ülte meg.

ellen kifogása lenne, azt azonnal jelentse fel. Végre azután, midőn az athléták együtt vagy egyenkint fölesküdték: *hogy a rendszabályoknak szigoruan engedelmesséknéi fognak*, a gymnasiarcha eléjük állott s ékes beszédben szólott hozzájuk, mely beszédeket bizonyára fontosaknak tekintették, minthogy a rhetorok az athléták előtt tartandó szónoklatok számára külön szabályzatot állítottak össze, sőt ezek a legrégibb időkben, Linus, Orpheus, Thamiris, Argos, Amphion, Melampus korában (mely görög költők még a trójai háboru előtt étek), mint akkor a szónoklatok egyáltalán, versekben folytak.

A föllépés sorát, valamint azt is, hogy ki mivel küzdjön, sorshuzás döntötte el, s a kiáltások azután észerint hívta az athlétákat egymás után kettenkint a küzdő térre. Testük nagybárá meztelen volt, s hogy sikosabb legyen, olajjal kenték be. Bizonyos küzdelmeknél azonban fejükön kis borsisakot hordtak, mely már Homér idejében is dívatozott, ép ugy a háboruban, mint a küzdelmi játékoknál:

„... azután föltette levanta fejére

A bikabőr, taraj és kup nélküli, kucsma nevérol
Ismeretes fővege.“

Továbbá: „Azután föltette levanta fejére

Borsisakát, mely erős sok szíjből álla keresztül
És kasul ottbenról, kivülötte fehér agyarával
Vadkannak sűrűen megrakva, tudalmasan és szép
Mesterileg szanaszét, és szőrfőveg a közepében.“

Olvassuk az Iliasban (X. 257, 258, 259, X. 261, stb. lásd: Szabó István fordítását)

E borsisak füleiket és halántékaikat fődte el míg ökleiken különösen e célra készült bőrkertyüt (cestus) viseltek, melyen ólomból, vasból vagy rézből csinált fogantyuk voltak.

Mikor a két ellenfél szembezállt, teste-súlyát mindenik a lábaiba helyezte; oly állást igyekezett foglalni, melyben leginkább fejét védhette, s e célból karjait homloka fölé emelvén, teste felső részét jól előre görbitette. Így azután egyideig csak fenyegették egymást s ökleikkel a levegőt csapkodták, *) míg végre egyik vagy másik a ked-

*) E fenyegető, de nem veszélyes karmozdulatokat nevezték „*andabata*“ -nak, honnét a magyar „*handabanda*“ s a francia, olasz, angol és német nyelvben

vező pillanatot elveszvé, ellenét dühösen támadta meg. Leginkább ellene fejére intézte az athléta ökle-csapásait s mindig élesen a szemé közé nézvé, azon volt, hogy oly helyzetbe szoríthassa, melyben a nap a szemébe sütt, s így jól nem láthat. Ha elfáradtak, mielőtt még vagy az egyik vagy a másik le lett volna győzve, ez esetben közmegegyezéssel kis időre a küzdelemmel felhagytak, de csakhamar ismét folytatták s pedig addig, míg a gyengébbik magát meg nem adta. Legfőképp azon volt mindenik, hogy ellenfelében az önbizalmat esökkentse és ez okból saját kedvező helyzetét, erejének túnyomóságát s egyáltalán előnyeit minél inkább kitüntesse. Sebjét vagy fájdalmát az athléta egykönnyen el nem árulta; így említi a történet, *Eurydamast*, ki midőn ellenfele a szájára csapott, kiüttött fogait inkább elnyelte, csak hogy megsebesültét el ne árulja, de győztes is lett.

Gyakran — írják a történészek — holtan vagy haldokolva maradtak az athléta a küzdőtér

homokján s nem ritkán koldussá esonkítva mentek haza, de rendszeren oly iszonyatosan voltak kékie verve s oly idomtalan daganatokkal eltorzítva, hogy senki rájuk nem ismert s borzalommal tekintette a nép is, melynek még csak pár perc előtt zajos tapsaiban részesültek. Képzeljünk magunknak olyan krotóni Miloféle óriásokat, kik ököllal verik egymást, huzzák, vonják, cibálják, taszítják, rázzák, a földre vetik, ott egyik a másikon hentereg, torkát fogja, nyakát tördeli, agyaföbe ökleli, üti, veri stb. stb. és ennek csak akkor van vége, mikor már az egyik vagy halott, vagy annyira tönkre van téve, hogy meg kell magát adnia.

Koronát valaki csak úgy nyerhetett, ha háromszor küzdött s e közben legalább kétszer győztesen.

Az ököllhare egyáltalán sokkal kegyetlenebb volt az egyszerű birakozásnál.

(Folytatás következik.)

Petheő D.

Egy hét története.

(Aug. 15.)

(VK.) Egy hét óta senki sincs *íthon*. Mindenki Metzben jár, még pedig nem a legvigább úti társ: az *aggodalom* kíséretében. Szorongva várjuk a döntő esatát, mely addig — mire e sorok napvilágot látnak — el is zúghatá már halálítéletét Napoleon uralma vagy a poroszok eddigi győzelme fölött.

A wörthli csata löporfüstje — mire Pestre ért — valódi sűrű köddé vált, mely a kedélyekre nehezült. És sajátságos, hogy ebben a ködben tisztában kezdünk látni. Eleintén, midőn e vészteljes „kabinetháború“ megindult, sokan nem is látták Franciaországot Napoleontól, kinek bukását óhajtani demokratikus világdivat lett. Most látjuk már e nagy és nemes országot is, mely annyiszor ontá vérét szabad eszmékért, s melyet „könnyelműnek“ szoktak tartani a „komoly“ német mellett, mintha nem született volna ott is csak annyi böles, mint a Rajnán innen — Descartes-től Moliéreig minden nembem. Meglehet, a porosz

meghonosodott „*debatte*“ szó is származik. **Andabatarum more pugnare: valamin ész és okosság nélkül veszekedni**; mondja Kisviczay igen helyesen, mert az andabatának semmi célja nem volt. A hasonértelmű „*hadarászni*“, „*hadanászni*“ szók is aligha ebből nem származnak, sőt a „*had*“ „*hadakozni*“ is emlékeztet rá.

bámulatosabb nép, miután rövid időn oly roppant hatalomná tudott fejlődni; de a francia mindig szeretreméltóbb marad. S ez a tulajdonsága az, melynél fogva szeretjük is valamennyien. A férfiak közt még csak vannak porosz-barátok, de a nők közt nem találtunk egyet sem. Ők valamennyien az izlés, a kellem, az „esprit“ népeért rajongnak, mert hiszen onnan kapják a legkedvesebb regényeket, a legszellemdúsabb vigjátékokat, a játszi dalt, a divatot, minden furfangos leleményeivel és chignonos kicsapongásaival együtt. Ha Eugenie nek valahogy menekülnie kell a Tuillériákából, nem csak egy francia császárné fog trónt veszteni, hanem egy királynő is a divat birodalmában. Ám ha csak ennyi volna a veszteség; aligha aggódnánk miatta, mert végre is annyi tény, hogy a hatalmas francia sas szárnyaira semmi sem nehezült rontóbban, mint az új udvar fényes és ros szokásai. Egészen más az, a miért Franciaország hanyatlásán aggódunk. Forrása volt ez mindig nemes és szép eszméknek, s akkor is, midőn maga rab volt: előmozdítá a más népek jó ügyeit. Ime az önkényuralkodó Napoleon szintén átkelt az Alpeseken, hogy fílszabadítsa Olaszországot. S ki tudja: várhatna-e a világ ily tényeket a győzedelmes Poroszországtól, hol ma még a „*Junkerthum*“ viszi a

vezérszerepet? Az egyesülő *szabad* Németország minden szabadelvű ember régi ohajtása; de a hegyes sisak alá szorított Németország aligha lesz hasznára a világnak, sőt maguknak a németeknek is, miután a „gondolkodók“ népe nem arra van hivatva, hogy katonai hódításokban lelje kedvét s a caesarismus verőfénye képezze légkörét.

Ime, e gondolatok, e kérdések — mint a jövő árnyai — lebegik körül most az embereket nálunk is, mint mindenütt.

A Rajna és Mosel közti löporfüstös légen át a jövőbe nézünk, mely, ki tudja: mit hoz? S szakadékos tömkelegeiből csak alig tudunk kimelkedni; minden érdekeltségünk az agyukhoz van szögezve.

Szerencsére lesz valami, a mi most néhány napon át itthon is igénybe veszi figyelmünket.

Itt van az első egyetemes magyar *tanítógyűlés*, mely az *országházban* ma tartja előértekezletét. A gyűlés tagjait — vannak vagy kétezeren — úgy fogadá a főváros, a mint azt a korszellem és országos érdekek kívánja. A város és egyetelen jelentékeny összegeket adtak e gyűlés költségeire, a polgárok vagy ezer ingyen lakást ajánlottak föl, a sajtó élénken üdvözli az összegyűlő tanítókat, a nemzeti színház díszelőadást (szabad-belépti jegyekkel) rendez számukra Shakspeare „Szentivánéji álmával“ s a nézőtér kivilágításával, a muzemum tárai naponként nyílvák előttük, lesz lakoma, margit-szigeti kirándulás; szóval a főváros élénken fejezi ki azt, hogy nagyon érzi és tudja: mivel tartozik a világ a népnevelés bajnokainak.

Mily örvendetes változás!

Nem oly régen még az emberek véleményében alig volt egy-egy siralmasabb alak, mint a tanító. Emlegetve a régi latin közmondást: „kit az istenek gyűlölnék, azt paedagóggá teszik,“ az a nézet jutott érvényre, hogy a kit az istenek gyűlölnék, azt az emberek is bátran lenézhetik. Sok úri háznál a nevelő csak „amice“ volt, egy vékony fokkal fölebb az inasnál; a falusi iskolatanító pedig életáblája a hét szilfafájával eltelt urambátyámoknak és a nyílkergető uramöcsémeknek. Még a falubirája is valami szörnyen előkelő embernek képzelte magát egy iskolamester mellett, a mint-hogy ez általános balítélet folytán, a rossz fizetés és lenézés mellett, csakugyan le is sülyedt az egész osztály, s a néptanítók nagyobb részénél a „mogyorópalca“ képezte a bölcsességet s a darutoll a legfőbb dísz.

Egy nagy szerencsétlenségnek kellett közbe

jőni, hogy eme balítélet megváltozzék. A sadowai ágyúk dörgése a népnevelés hatalmát hirdeté, s a diadalmas porosz tábornokok maguk mondák: nem mi győztünk, hanem azok, kik értelmet adtak katonáinknak — az iskolatanítókat!

S azóta nálunk is lendületet vett ez az ügy, s egyre nagyobb becsületben részesülnek az oly tanítók, kik méltók a hivatásra, melyre szánták magukat. A hét szilvafás urambátyám pedig, ki nem érti e változást, s az iskolamestert most sem becsüli semmire, ha vele piquetirozni nem tud, maga lett a szánandó figura, kit a gúny és éle cipős mosolya ér!

Pesten — mint egy ország fővárosához illik — a tanítógyűlés minden tagja kellő tiszteletben részesül. Magában véve már az is, hogy az ország-házat kivételesen átadták számukra, ritka kitüntetés. Ott fogják kieserélni most eszméiket a nevelés fontos kérdései: a tanítóképződék, vallásoktatás, nőképzés s tannódszerek fölött, megállapodásaikkal jelentékeny lendületet adva a nevelésügynek, melynek kifejlődésében — bátran mondhatjuk — az ország jövője fekszik. Mert ez ország csak akkor lehet erős s főnállásában biztos, ha a műveltséget általánosítja, s határai közt egy ember sem akad, a ki legalább írni és olvasni ne tudna. Adja isten, hogy a néptanítók fáradozásai folytán e század végén már itt legyen ez a „jobb kor,“ a melynek „jönni kell!“

A tanítókkal majdnem együtt jönnek a dalások, kik programjukban nem tarták meg a *semlegességet*, mert a hat énekdarab közt kettőt a német dalirodalomból vettek föl, és pedig a Rietz „Ó-német csatadal“-át s Marschner „Szabadság-dalát.“ Elöl hátul a „Hymnuszt“ és „Szózatot“ fogjuk hallani — szokás szerint. Közben pedig Thern „Országos bortal“-át s Huber Károly új indulóját Erdélyi szövegére: „A nemzeti zászló“-ra.

De ha a dalár-egyletek a német felé húznak: a nemzeti színház, mely most kezdi újra előadásait, hű marad a régi francia szövetséghez, s mindjárt az első tíz nap alatt három párisi újdonságot hoz színe, Sardou „Fernande“-ját s két szelleműs apróságot, melyek a „théâtre français“-ben arattak sikert. S ez a tér az, melyen a franciákat nem is tudja legyőzni egy nép sem. Tegyük föl, hogy Metznel ismét hátat fordít nekik a hadi szerencse, s ime, szellemük által újra fölülkerekednek, s már a jövő őszi időnyben megint csak a párisi színpadi költők fognak hódítani még Berlinben is, akárhogy begombolkozzék előlük a porosz.

hogy a magyar festőknek legyen hol értékesíteni művét, miután magánosoknak csak ritkán jut eszükbe, hogy festményeket vásároljanak. Az összeg egy részét pedig a nyugdíj-alaphoz csatolják, s elszegényült vagy előregedett művészeket segíeyeznek belőle. A cél tehát minden tekintetben olyan, mely megérdemli a gyámolítást, s ezt oly uton teheti a közönség, hogy a sorsjegyek csekély ára mellett szép festmények birtokába jut, miután a nyeremények száma jelentékeny. Egy sorsjegy ára csak 50 kr., s minden sorsjegy egyszer belépti jegyül is szolgál a kiállításba. A sorshuzás dec. 27-én lesz.

* (A nemzeti muzeum) a folyó héten minden nap nyitva van aug. 14-től 21-ikéig, és pedig délelőtt s délután, úgy hogy egy nap mind a három osztály megtekinthető.

* (Szent-István ünnepéja) a hercegrímás végzi Budavárbán az isteni tisztelget. Diszükségül honvédek fognak kirukkolni.

* (A néptanítók gyűlésére), mely f. hó 16., 17. és 18-dik napján tartja üléseit, igen érdekes tételek küldettek be. A rendezőbizottság, úgy halljuk, a következő sorrendet fogja indítványozni: első nap, az iskola és élet kölcsönös egymásrahatása, hová t. k. a felnőttök iskoláztatása, rabok oktatása, népnevelési egyetek, körök, stb. tartoznak; második nap, szervezési kérdések, u. m. a néptanítók állásának szellemi és anyagi emelése, az 1868. XXXVIII, t. c. némely házai és szükség kiegészítése stb., harmadik nap egyes didaktikai és pedagógiai kérdések, p. o. az oktatás összpontosítása, igazgató, tanító s váltakozó rendszer, iskolai fegyelem, továbbá kisedővodák stb. A napirendet mind a három ülésre a f. hó 15-én este tartandó előértekezleten állapították meg.

* (Magyar opera Bécsben.) A nemzeti színház-nál Ellinger egy nagyobb vállalatot tervez a jövő évre. Nevezetesen az 1871-diki szünidő hat hetére az operával Bécsbe akarna menni, hogy ott a Wien melletti színházban megismertesse a magyar dal-műveket: Erkel „Hunyadi“-ját, „Bánk bán“-ját, Doppler „Ilká“-ját s még néhányat a javából. Mivel e vállalathoz nagy személyzet kell: a magánszereplőkön kívül ének- és zenekar szerződötése, a szervezést már jó előre meg kell kezdeni. Az említett színház igazgatója: Steiner, nem sokára Pestre jő, hogy megállapítsák, vajjon kivihető-e ez a vállalat. Ha igen: akkor e bécsi igazgató az egész vállalat anyagi részét maga fogja viselni.

* (Ö felsége) a szent Mártonról nevezett vaskai valóságos apátságot Horvát Mihány tribunicai választot püspököknek adományozta.

* (Országos dalárünnep.) A városligeti dalsarnokban Erkel Ferenc igazgatása alatt aug. 20-án 1200 dalár és 100 réz-fuvóhangszer közreműködése mellett tartandó hangverseny műsora: 1. „Hymnus“ Kölesy Ferencét. Zenéjét írta Erkel Ferenc. 2. O-német csatadal. Zenéjét szerette Rietz Gyula. 3. Országos bortal Thern Károlytól. 4. Szabadságdal Marschnertől. 5. „Nemzeti zászló és induló.“ Írta Erdélyi János, zenéjét szerette Huber Károly. 6. „Szózat“ Vörösmartytól.

Zenéjét írta Egressy Béni. A szünetek alatt a József főherceg ezred zenekara játszik, Leibold karnagy személyes igazgatása mellett. A összes daljegyeket diszkivonulása aug. 20-án d. u. 2 órakor kezdődik. A vigadóól a Deák- és királyutcon haladnak a dalsarnokba, zenével, kibontott zászlókkal. Helyárok a dalsarnokban: Kőrszék 3 frt. Számozott első hely 2 frt. Számozott második hely 1 frt 50 kr. Számozott harmadik hely 1 frt. Első állóhely 60 kr., második állóhely 40 kr., harmadik állóhely 20 kr. Mindenrendű helyhez külön diszkapu vezet. Jegyek kaphatók Rózsavölgyi és társánál. Kezdeté d. u. 4 órakor.

* (Fiume kormányzóját), gr. Zichy Józsefet e hó 10-ikén iktatták be ünnepélyesen. Délután 5 órakor a tanács és a képviselőtestület, magán polgárokkal együtt, a város határán fekvő Sottoplasseig elébe kocszított a kormányzóknak, hol Verneda polgármester üdvözlő beszédet tartott. A menet ágyudurrögés és zeneharsogás közt a városba bevonult. Este általános kivilágítás volt. Aug. 11. d. e. 9 órakor a hatóság rendkívüli közgyűlést tartott, melyre a képviselőkn és hivatalnokokon kívül meg volt hiva valamennyi Fiumében székelő hivatalos testület. A kinevezési dekretum felolvasása után egy küldöttség az új kormányzót a gyűlésbe hivta meg, egy másik pedig belépte előtt üdvözölte, s aztán a tanácssterembe kísérte. A kormányzó elfoglalta az elnöki széket s beszédet tartott, melyre a polgármester felelt. Gyűlés után testületileg a templomba mentek, hol „Veni sanete“ volt. Estére pedig fáklyás zenét rendeztek. Aug. 12. déli 12 órakor a kormányzó általános elfogadást tartott. Este díszelőadás volt a színházban, a város mind a három nap föl volt disztitendő.

* (A magyar nemzeti muzeum régiség- és éremtárához) képes kalauzt írt annak derék öre, Rómer Flóris, s azt 184 fametszvényvel ellátva kiadta. Ára csak 40 kr.

* (Aradon új) skót ritus szerinti szabadkőmivesspáholy alakult „testvériség“ cím alatt és szeptember elején kezdi meg működését.

* (Képviseleválasztás.) A késmárki választókörületben Vécsey eperjesi tanár választatott meg országgyűlési ellenzéki képviselővé.

* (Honvédelmek.) Bajtársak! A mult 1848-49-ik évi szabadságharcban Komárom vidékén elvzert honvédszainknak Komáromvármegye közönsége a helyi pusztán emlékoszlopot emelt, s ezzel iranyukbani erkölcsi elismerését ismételve nyilvánítá. Az emlékszóbor leleplezési ünnepélye f. évi augusztus 28-án d. e. 10 órára tűzött ki. Jöjjetek! jelenlététekkel emelni az ünnepélyt, s meghozni elvzert bajtársaitoknak a testvéri kegyelet szent áldozatát. A honvédek igazolási jegyeik felmutatása mellett az első es. kir. szab. Duna-gőzhajózási társulat üzleti igazgatóságának f. é. júl. 25-én kelt engedélye folytán a társulat bármely hajóján s bármely állomásáról Komáromig s vissza fél díjert utazhatnak. Komárom aug. 3. Vörös Benő honvédegyleti jegyző.

* (Az m. katonai kiszolgáltatsók), melyek 1848-49. és 1850. években az osztrák vagy az orosz seregeknek tétettek akár magánosok, akár közs-

gek által, és eddig még kiegyenlítve nincsenek, felsőbb rendelt folytatn a honvédelmi miniszterium ressortjából átmennek a pénzügyminiszterébe. Tehát legalább már oly forum körül van, mely eredetileg összeköttetésben áll a pénzzel.

* (*Munkás-zavargás*.) Volt e hó 10-dikén Bécsben. Mintegy ezren gyűltek össze, körjáratot tartva s éltetve a social-demokrátiát. A rendőrség azonban közbeavatkozott, sokakat elfogott, a többiket kardlapozva üzvéntek. De estenkint e zavargások azóta többször megújultak s Grácban is előfordulnak.

* (*Nők postaszolgáiban*.) A csekélyebb forgalmu, nem kincstári, s legkivált vidéki postahivatalnál megengedtetett hogy a postaszolgálathoz a postamester családjához tartozó s kellőleg képzett nők is, segédképen alkalmaztassanak. Megengedtetett továbbá, hogy a nők a postaszolgálatot gyakorlatilag megtanulván, a postamester szavatolása és felelőssége alatt önállóság is végezhessek, feltéve, hogy a 18-ik korévet meghaladták, erkölcsi viseletükről, iskolai képzettségükről, továbbá arról, hogy a postakezelést gyakorlatilag megtanulták, hiteles okmányokat bírnak fölmutatni, s ha kiállván a postakiadói vizsgát, a szokásos esküt leteszik. Ugyane feltételek alatt azon nők, nev. a postamesterek özvegyei, kiknek ekkorig a postahivatali állomások azon kötelezettség mellett adományoztattak, miszerint a postaszolgálatot megvizsgált és fölesketett, kiadó által fogják saját szavatolásuk és felelősségük alatt ellátatni, ezen kötelezettség alól fölmentetnek, s a postaszolgálatot maguk önállóság láthatják el.

* (*Rómából visszatért főpapjaink*) közül többen jelentékenyebb adományokkal tették emlékeztetés megérkezésüket. Így a heregprimás következő adományokat tett: a nagy-bajesi templomnak felszerelésére 300 frtot, a verbóci templom és paplak kijavítására 250 frtot, a bakai plébániához tartozó nádasdi fők-község kápolnájára 300 frt, a felső-zellei paplak kijavítására 100 frtot, s az egyes szegényebb káplányoknak segély gyanánt 1000 frtot adott s a Kazinczy-alap deficit-jének fedezéséhez 200 frttal járult. Perger János kassai püspök pedig 10,000 frt alapítványt tett, és pedig 5000 frtot az elaggott papok segélyezésére, 4000 frtot a s.-a.-ujhelyi nőnevelőre és 1000 frtot a kassai szegény tanuló ifjak segélyezésére.

* (*Nagy sikkasztás*.) Bíró Elek adószedő hivatalnok Deésen az országos adóból ez évben 5000 forintot, s 1864 óta körülbelül tizenhét ezer forintot sikkasztott el. Az anyai év óta gyakorlott sikkasztást úgy tette észrevehetlenné, hogy hamis naplót vezetett s a vizsgáló bizottságot úgy játszotta ki, hogy a fizetett adót a könyvekbe mindig adóhátraléknak jegyezte be; mindenesetre

azonban csodálandó, hogy mostanig rá nem jöttek, miután Heesler, megyei főpénztárnok, ki a dolog nyomára akadt, már szintén régóta van hivatalában. A sikkasztásra, mint maga vallja, csekély fizetése ösztönözte és a pénzt a lottón és kártyán verte el. Előbb kereskedősegéd volt M.-Vásárhelyt. Senki sem sejtette, hogy a vig kedélyű Bíró azon százakat és ezreket, mit kártyákra rakott, a szegény nép adójából vette. Most delegált törvényiszéket küldtek ki a dolog megvizsgálására és elintézésére.

* (*Szüks.*) Redlich Jakab kereskedő Győről 100,000 frtnyi passiva hátrahagyása mellett s több rendbeli család elkövetése után elszökött. Az összes belföldi rendőrhatalóságok nyomozására utasítottak.

* (*Új zsinagóga Pesten*.) A pesti zsidó hitközség egy új zsinagógát fog építtetni a Rombach-utcában. Az épület, melynek költségvetését egy millió forintra tették, egyike lesz a főváros monumentális nevezetességeinek. A rávonatkozó kész tervezetek már átadattak a közmunkák tanácsának.

* (*A nagy-várad-kolozsvári vasut*) már úgy tekintendő, mintha meg volna nyitva. Aug. 7-kén azon tette ünnepélyes bevonulását a kolozsvári két képviselő, kik közül gr. Mikónak nagy érdemei vannak e vasut létrejötténél. E vasutat minden nevezetesebb parádék nélkül adják át a forgalomnak, s e helyett — igen praktikusán és angolosan — 10,000 frtot szándékoznak adni a vállalkozók, mely összegből pár ezer a városi szegényeket illeti, a többi 8 pedig egyéb jótékony célokra lenne fordítandó.

* (*A foglyok száma*.) mely aug. 12 ik jutott a poroszok kezébe: 6800 közember és 240 tiszt.

* (*Langewitz*), az ex-diktátor, jelenleg Konstantinápolyban lakik s magán tanórák adásával keresi kényerét.

* (*A szegedi büntetőgyalások*) már megkezdődtek. A halasi rablógyilkosokat, kik 1849-ben két menekülő honvédtörzstisztest pénzükért lelődöztek, augusztus 8 kán vitték el a várból, természetesen kellő fődözet mellett, a mérgeási pusztán levő azon helyre, hol a két áldozat eltemetve van. A gazok, mint halljuk, mindent bevallottak, s most az ő utmutatásuk nyomán fölveszik az áldozatok pomaradványait.

* (*A mit ailleuse története*.) Egy amerikai ember találta föl, néhányat el is készített s felajánlta a francia hadférfiaknak. Niel tábornok jót nevetett rajta, s csak a legnagyobb bajjal tudott a föltaláló valami négy darabot Párisban hagyni. A többit elvitte Berlinbe. Ott szivesebben látták, hanem nem ütöttek nagy zajt. Azóta a franciák is megszerették, hanem már most a poroszoknak is van mitrailleuse-ök.